

FACULTEIT LETTEREN
SUBFACULTEIT ARCHEOLOGIE, KUNSTWETENSCHAPPEN EN MUSICOLOGIE
ONDERZOEKSEENHEID ARCHEOLOGIE
BLIJDE-INKOMSTSTRAAT 21, BUS 3313
3000 LEUVEN

KATHOLIEKE
UNIVERSITEIT
LEUVEN

Prospectie met ingreep in de bodem te Leuven-Heverlee, Kapeldreef 62 in het kader van de fieldschool van de K.U. Leuven

Marc Lodewijckx

Leuven, 2012

Colofon

Rapport Onderzoekseenheid Archeologie K.U. Leuven

Plaats	Leuven
Locatie	Kapeldreef 62 te Heverlee
Kaartblad	Kaartblad 32/2 van de topografische kaart van België 1/10.000
Kadaster	Afdeling 10, Sectie C3, nummer 3L, gebied voor gemeenschapsvoorzieningen en openbare nutsvoorzieningen
Dossier	Vergunning tot het uitvoeren van een prospectie met ingreep in de bodem 2012/112 (GC/WW/12/37000), op naam van Marc Lodewijckx
Eindverantwoordelijke	Prof. dr. Marc Lodewijckx, Onderzoekseenheid Archeologie
Periode uitvoering	16 tot 26 april 2012
Opslag archaeologica	Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Letteren
Opslag archief	Katholieke Universiteit Leuven, Onderzoekseenheid Archeologie
Alle foto's	Marc Lodewijckx

1. Inleiding

De *fieldschool* (B-KUL-F0WM7A) is een terreinpracticum waarbij de studenten inzicht en vaardigheden worden bijgebracht die de praktische toepassing en de concrete uitvoering zijn van de onderzoeksmethoden en -technieken die ze in de voorafgaandelijke colleges hebben geleerd. De studenten ervaren de *fieldschool* als een grote meerwaarde in de opleiding en zijn dus vragende partij dat hieraan veel aandacht wordt geschonken. Ook de externe stagebegeleiders waarbij de studenten later hun terreinstages gaan uitvoeren zijn erg opgetogen over de goede voorbereiding die de studenten door de *fieldschool* hebben genoten voor de uitvoering van de stages.

Vandaar dat er gezocht werd om de aanpak van vorig jaar meer structureel te organiseren en te stroomlijnen zodat de organisatie ervan, zowel voor studenten als voor docenten en assistenten, gemakkelijk kon worden ingepast in de bestaande schema's. Dankzij de Technische Diensten van de K.U. Leuven kregen we voor de uitvoering van de *fieldschool* opnieuw een terrein ter beschikking op de universitaire campus te Heverlee, niet ver van het Geo-Instituut, waar het opgravingsmateriaal is opgeslagen. Het terrein is gelegen Kapeldreef 62 te Heverlee en is voorbestemd om in de nabije toekomst bebouwd te worden zodat het archeologisch onderzoek dat tijdens de *fieldschool* wordt uitgevoerd, tevens als een preventief onderzoek op deze nieuwbouwfase kan worden beschouwd. De aanvang van de bouwwerken was voorzien voor de zomer 2012 zodat we voor volgend jaar een ander, waarschijnlijk het belovende perceel ter beschikking zouden krijgen.

De *fieldschool* 2012 ging door, voor een eerste groep studenten van de 1 Bachelor Archeologie van 16 tot 20 april en voor de tweede groep van 23 tot 27 april 2012. De sleuven werden open gedaan op zaterdag 14 april en terug gedicht op zaterdag 28 april 2012. De grondwerken werden uitgevoerd door de firma Puttevils van Linter die reeds archeologische grondwerken uitvoert sinds 1977.

Wij danken het Agentschap Ruimte en Erfgoed voor de vlotte afhandeling van de aanvraag tot de vergunning van de prospectie met ingreep in de bodem met dossiernummer: 2012/112 (GC/WW/12/37000) en ook de Technische Diensten van de K.U. Leuven (coördinator: Martine Stoffyn) voor het ter beschikking stellen van het terrein en de vlotte samenwerking.

Onze dankbaarheid gaat vooral uit naar de wetenschappelijke medewerkers, Rick Bonnie, Frank Carpentier, Tom Coenegrachts, Jonas Danckers, Eva Kaptijn, Brecht Lambrechts, Rob Rens, Julian Richard, Joeri Theelen en Rinse Willet voor de gedegen opleiding en begeleiding van de studenten en vooral ook naar Marianne Toonen die de omvangrijke (administratieve) organisatie en coördinatie voor haar rekening heeft genomen. Verder gaat mijn dank ook uit naar de 42 studenten die aan de *fieldschool* 2012 hebben deelgenomen en zich steeds voorbeeldig hebben gedragen.

Marc Lodewijckx
Academisch eindverantwoordelijke

2. Geografische context

De site is gelegen in de alluviale vlakte tussen de loop van de Dijle en de Voer die in de Dijle uitmondt in het centrum van Leuven. Beide rivieren zijn momenteel sterk gekanaliseerd en de belendende gronden werden grotendeels aangepast aan een specifieke bestemming. Zo werden de percelen die door de Campus Heverlee worden ingenomen goed gedraineerd en enigszins opgehoogd. De belendende landbouwpercelen zijn vooral in de wintermaanden erg verzadigd met water, wat kan worden waargenomen aan de hand van de chronische plassen die in het voorjaar langzaam opdrogen. Deze percelen worden pas laat in het voorjaar ingezaaid, meestal met maïs, bijv. Het Klein Brouck Veld). Andere percelen worden buiten de exploitatie gehouden en zijn bestemd als natuurgebied of als overstromingsgebied van de Dijle, bijv. Het Klein Heverlé Brouck.

Fig. 1: Kaart met de Dijle en de Voer en de gebouwen van de campus Heverlee, met een bolletje op de plaats van de opgraving.

3. Historische context

Gezien de ligging in de alluviale gronden is het erg onwaarschijnlijk dat er sporen van historische bebouwing konden worden aangetroffen. Op de kaart van Ferraris (1778, kaartblad 111) zien we geen gebouwen die in het betrokken gebied gelegen zijn. Enkel het kasteel van Arenberg is wat verder stroomafwaarts aan de Dijle gelegen en het Celestijnenklooster op het lage plateau op de rechteroever van de Dijle. De valleigronden zijn gedeeltelijk ingedeeld in vierkante percelen en waren dus in gebruik voor landbouwkundige doeleinden. In de jaren 60 van de 20ste eeuw werd dit gebied ontwikkeld en een deel van de gronden in gebruik genomen voor de nieuwe gebouwen van de Campus Heverlee, voornamelijk onderzoekslokalen en auditoria voor colleges van de opleidingen van Exacte Wetenschappen. De campus werd niet verder uitgebreid in oppervlakte maar diverse gebouwen werden gerenoveerd en/of uitgebreid waarbij vooral inbreiding binnen het bestaande areaal plaats greep, bijv. het nieuwe Geo-Instituut. Verdere plannen voor uitbreiding van het gebouw, gelegen Kapeldreef 62, lagen aan de grondslag om het daarvoor bestemde perceel aan ons toe te vertrouwen voor een eerste archeologisch onderzoek.

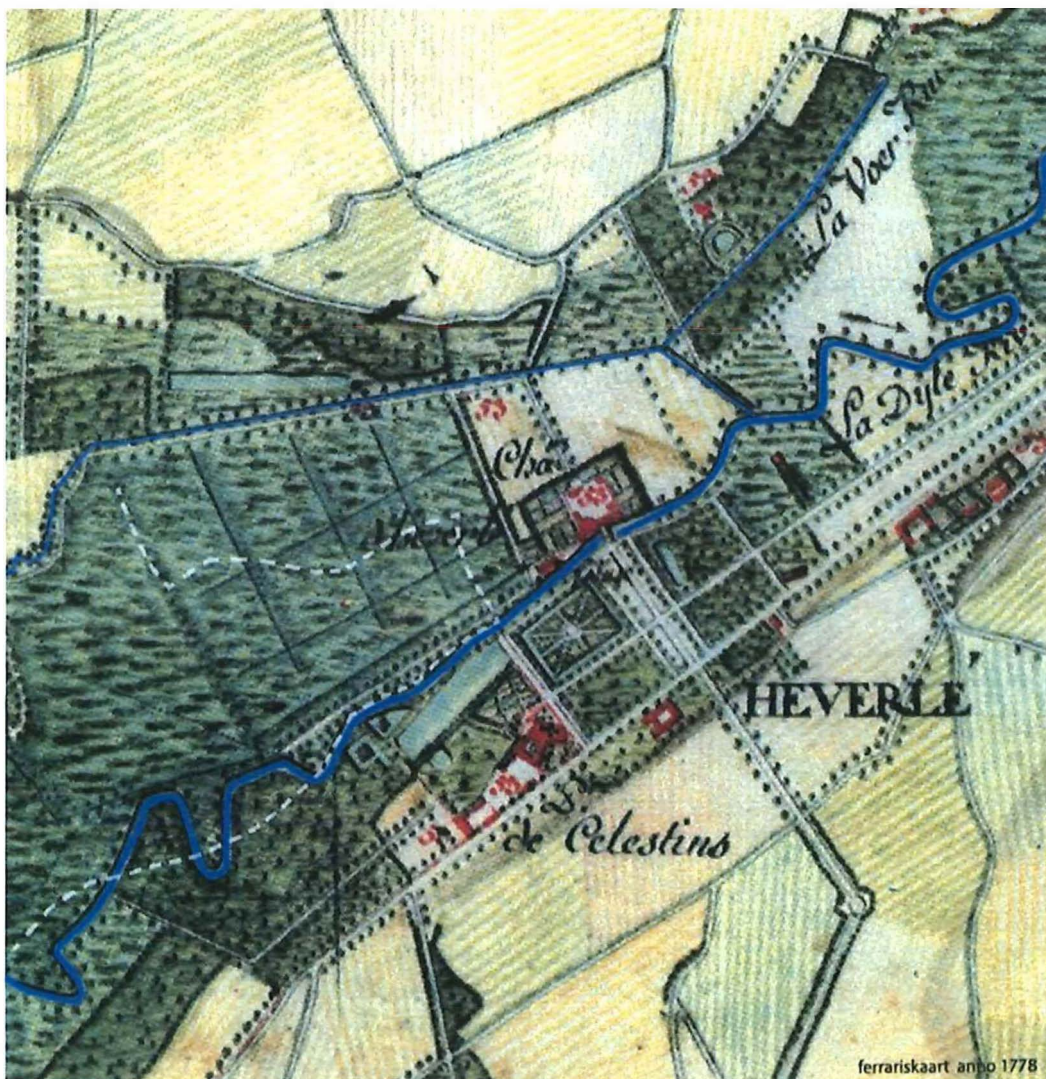

Fig. 2: Kaart van Ferraris van het gebied (1778). Zichtbaar in rood zijn het kasteel van Arenberg en het Celestijnenklooster van Heverlee. De gronden zijn wel ingedeeld in vierkante percelen en waren dus in gebruik voor landbouwkundige doeleinden.

4. Methodiek van het onderzoek

Tijdens de *fieldschool* (B-KUL-F0WM7A) worden de studenten ingeleid in de praktische vaardigheden en -inzichten die ze nodig hebben in het latere beroepsleven en die tijdens de voorafgaandelijke colleges reeds op theoretische wijze werden behandeld. Hiervoor worden vier gelijktijdige sessies van prospectie- en meetoefeningen op terrein georganiseerd. De studenten van de 1 bachelor archeologie worden daartoe onderverdeeld in diverse kleine groepen van 4 à 5 studenten die, telkens onder leiding van een wetenschappelijk medewerker, elke dag een aantal activiteiten dienden uit te voeren. Die 4 sessies zijn

- veldprospectie en boren met diverse typen van boren in een gridsysteem,
- meettechnieken met o.a. het gebruik van ortogonaal prisma, niveauijker, *total station*...,
- opgravingstechnieken, waaronder schaaftechnieken, aflijnen en intekenen van archeologische sporen en het vrijleggen van vondsten en
- herkennen van gelaagdheid en intekenen van profielen en de bemonstering.

Voor de twee laatste sessies, het schaven en het intekenen van archeologische sporen in plan en het intekenen van profielen, dienen we te kunnen beschikken over één of meerdere sleuven. Om de logistieke problemen tot een minimum te kunnen beperken hebben we aan de K.U. Leuven gevraagd om de beschikking te krijgen over gronden in eigen bezit. De toegezegde gronden zijn ideaal voor het uitvoeren van de geplande activiteiten en zijn tevens bestemd voor de toekomstige uitbreiding van de universitaire campus in Heverlee zodat onze ingreep tevens kan worden opgevat als een noodzakelijk vooronderzoek. De aanvang van de bouwwerken is nog voorzien voor dit jaar maar we hopen volgend jaar over gelijkwaardige faciliteiten te kunnen beschikken.

Om voldoende ruimte te hebben voor het uitvoeren van de geplande activiteiten werden twee parallelle sleuven aangelegd, dwars op de sleuf die we vorig jaar hebben aangelegd. De sleuven werden aangelegd parallel met het bestaande gebouw en waren 25 m lang en slechts 1,60 m breed, wat te wijten was aan de kleine kraan die voor het uitgraven ter beschikking stond omwille van beperkingen op het vlak van zwaar transport op zaterdag. De sleuven werden slechts tot op een diepte van ca. 50 cm onder het huidig oppervlak uitgehaald omdat toen al een zekere gelaagdheid te voorschijn kwam en ook al heel wat bouwpuin dat we zouden kunnen gebruiken voor de meetoefeningen met de studenten. Door de schaafactiviteiten van de opeenvolgende groepen studenten werden de sleuven ongeveer 10 cm dieper uitgehaald.

Voor het boren en toepassen van grootschalige meettechnieken konden we beschikken over de naburige landbouwpercelen die op dat ogenblik ook nog niet waren bewerkt sinds de winterperiode. Door het vroege tijdstip van de *fieldschool* werden de percelen pas later in gebruik genomen door de landbouwer.

5. Verloop van de activiteiten

Het verloop van de *fieldschool* en de activiteiten die werden uitgevoerd worden hierna geïllustreerd aan de hand van een aantal foto's.

Fig. 3: De aanleg van de eerste sleuf op zaterdag 14 april 2012. Het bouwpuin dat in de grond was achtergebleven na de constructie van het belendende gebouw komt reeds vlak onder de graszoden te voorschijn

Fig. 4: In de tweede sleuf kwam minder bouwpuin te voorschijn maar waren toch nog heel wat sporen zichtbaar van de activiteiten die tijdens de bouw hebben plaats gehad.

Fig. 5: Beide sleuven werden parallel met het bestaande gebouw getrokken. De grond werd steeds langs de buitenkant gelegd om centraal voldoende plaats te hebben voor het uitvoeren van de meetoefeningen.

Fig. 6: Beide parallelle sleuven op het verstoorte terrein naast het gebouw Kapeldreef 62 te Heverlee. De velden op de achtergrond worden gebruikt voor het uitvoeren van de veldprospectie, de boringen en de grootschalige metingen.

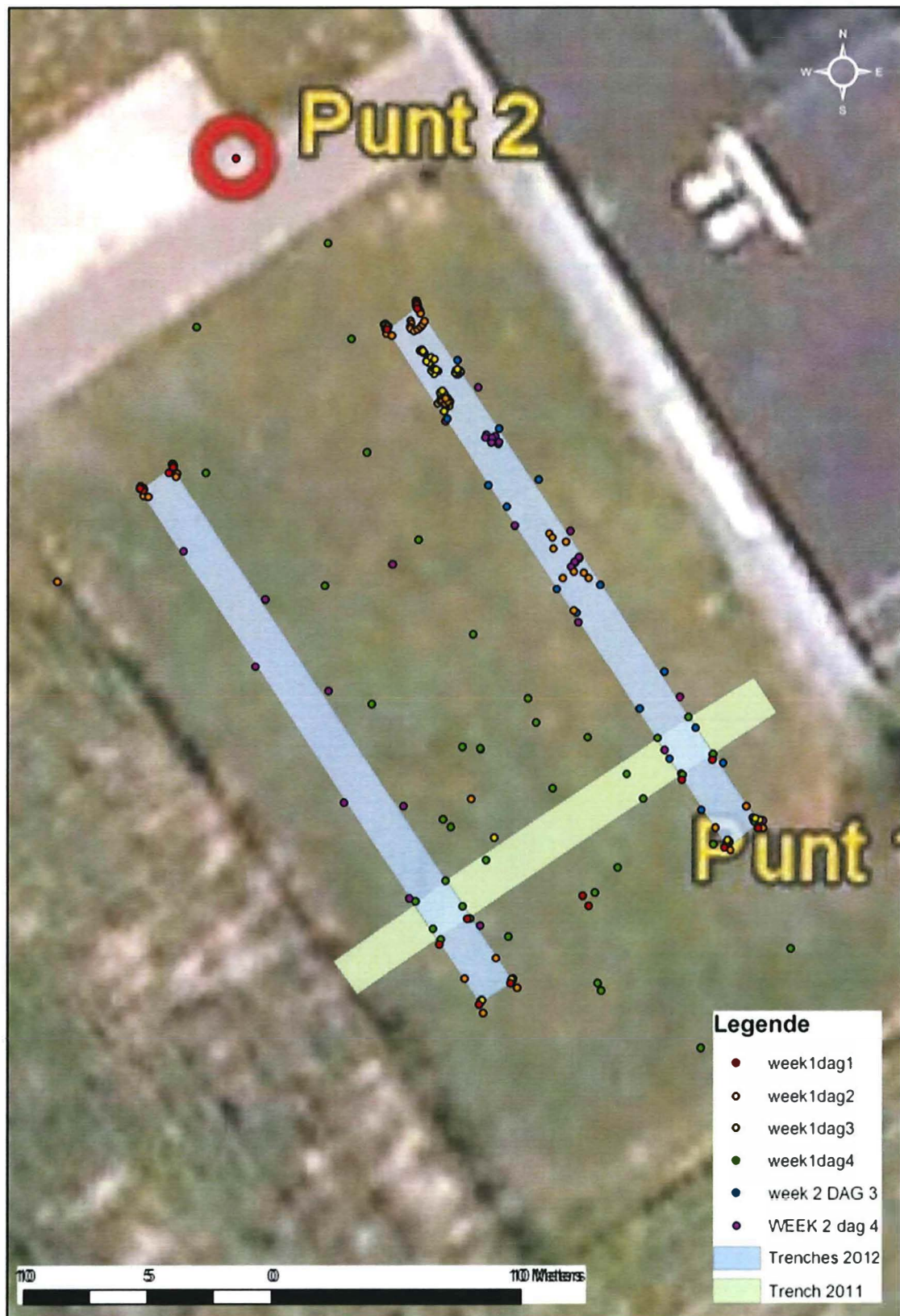

Fig. 7: Een algemeen opmetingsplan van het terrein met de twee nieuwe sleuven, parallel met het gebouw, en de sleuf van vorig jaar, dwars op het gebouw. De punten zijn meetpunten die door de studenten tijdens de oefeningen werden ingemeten. Met dank aan Frank Carpentier.

Fig. 8: In tegenstelling tot vorig jaar had de *fieldschool* 2012 sterk te lijden onder het natte en vooral ook erg koude voorjaarsweer.

Fig. 9: Om voldoende ruimte te verkrijgen voor het tekenen van profielen werd de tweede sleuf langs de kanten wat dieper uitgegraven.

Fig. 10: De eerste sleuf na een schaaftbeurt. De dwarssleuf van het vorig jaar is goed zichtbaar in het schaaftvlak.

Fig. 11: De sporen van de bouw en het aanwezige bouwpuin kwamen goed van pas om als 'archeologische' sporen en vondsten ingetekend te worden door de studenten.

Fig. 12: Na het schaven werden de sleuven gefotografeerd en de sporen ingetekend. Eerdere vondsten werden met vondstkaartje aan de kant gelegd en afgeschermd tegen de regen en de wind.

Fig. 13: Stukken beton die voor de gelegenheid als 'archeologische vondsten' worden vrijgelegd en ingemeten.

Fig. 14: De profielen bevatten wel wat natuurlijke en vooral antropogene sporen die konden worden ingetekend.

Fig. 15: Om het voor de studenten voldoende complex te maken werden de profielen aangevuld met sporen uit de spuitbus.

Fig. 16: Het inteken en inmeten van de plannen en profielen tijdens zeldzame momenten van zonnenschijn.

Fig. 17: Het leren omgaan met meetapparatuur.

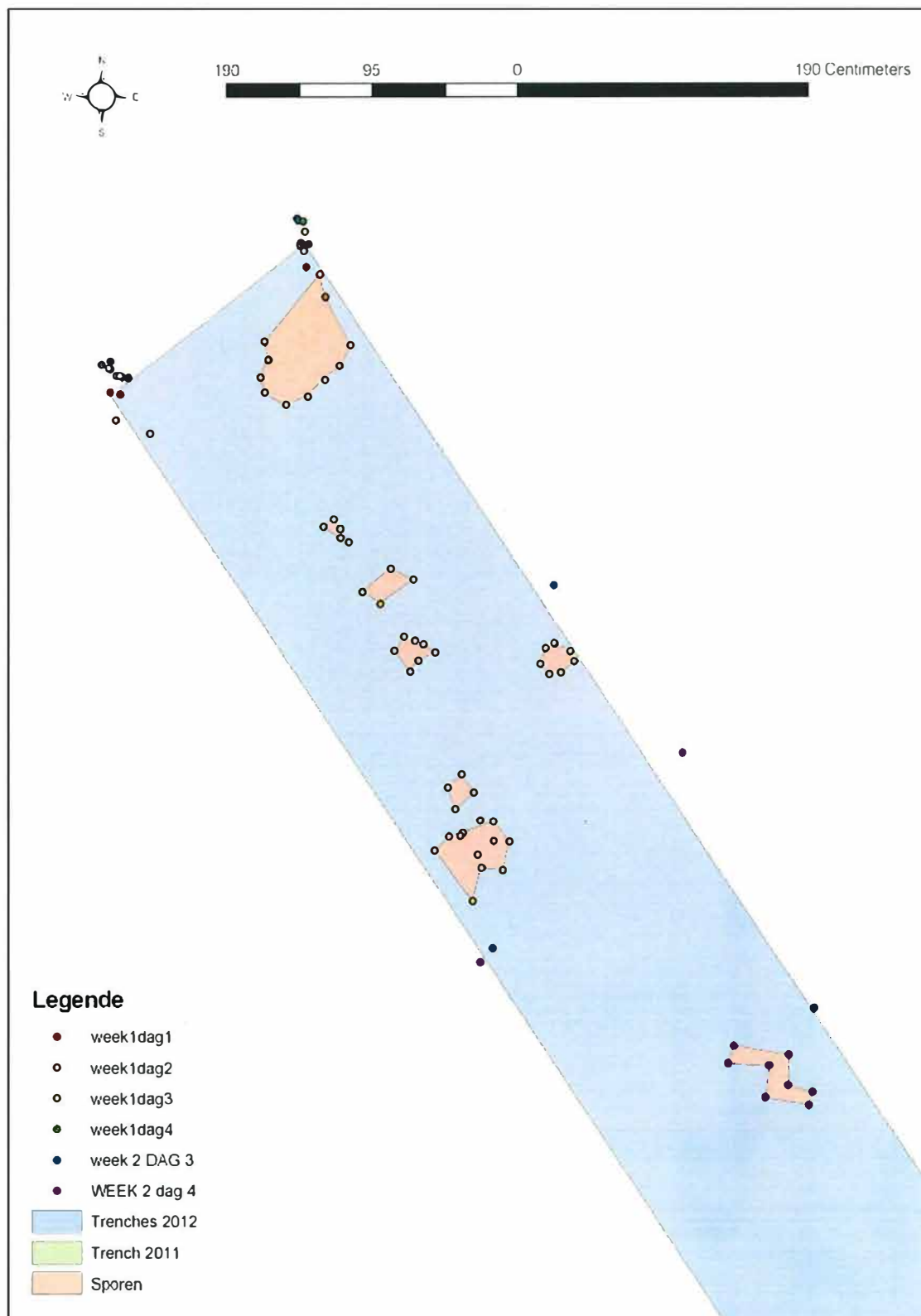

Fig. 18: Een digitaal plan met 'archeologische' sporen, zoals die door de studenten werden vrijgelegd en ingemeten. Met dank aan Frank Carpentier.

Fig. 19: Ook de 'total station' werd gebruikt bij het uitvoeren van meetoefeningen, zij het in minder warme omstandigheden dan vorig jaar.

Fig. 20: Het gebruik van diverse typen van boren kon worden toegepast op het Klein Brouck veld, gelegen tussen het opgravingsterrein en de Dijle.

6. Resultaten

De doelstellingen van dit onderzoek waren enerzijds het verzorgen van een praktijkgerichte basisopleiding voor de bachelorstudenten Archeologie en anderzijds de prospectie van de bodem op de plaats van de door de K.U. Leuven geplande nieuwbouw.

De eerste doelstelling werd door het constant koude en natte weer enigszins belemmerd maar we zijn de studenten en medewerkers dan ook bijzonder dankbaar voor hun doorzettingsvermogen en constant goede humeur. De rapportage hierover hoort thuis in de curriculum-commissie Archeologie en niet in dit rapport.

De tweede doelstelling, de prospectie van de ondergrond op de plaats van de geplande nieuwbouw, kreeg eveneens een positief resultaat. De resultaten van het onderzoek van vorig jaar werden bevestigd en verder aangevuld. We zetten ze hier nog even op een rijtje:

- de bodem bleek in de zone van de sleuven en, op basis van de boorresultaten, ook op de belendende percelen nagenoeg ongestoord te zijn en te bestaan uit een egaal bruine bouwlaag van ca 40 cm dik. Deze laag bevatte wat sterk gefragmenteerde stukjes aardewerk, glas, ijzer en wat botmateriaal, die ijverig door de studenten werden ingetekend. In zover herkenbaar en dateerbaar gaat het vondstmateriaal maximaal terug tot de 15de eeuw. Men kan aannemen dat deze artefacten voornamelijk met de bemesting en met het afval van de mesthopen werden aangevoerd. Daarmee wordt bevestigd dat de betrokken percelen reeds eeuwenlang voor landbouwdoeleinden worden gebruikt, zoals ook uit de beperkte historische gegevens kan worden opgemaakt (zie punt 3).
- onder deze bruine bouwlaag bevond zich een bleekbruine lemige laag die ongestoord was en nergens archeologische vondsten bevatte. De overgang tussen de bruine bouwlaag en de bleke laag eronder was scherp afgelijnd alhoewel er wel mollengangen konden worden waargenomen. Uit de boorresultaten in de omgeving kan een vergelijkbaar beeld worden opgemaakt, alhoewel moet worden vermeld dat de boringen eerder educatieve doelstellingen beoogden dan een systematisch beeld te leveren van de ondergrond in dit gebied. Uit de waarnemingen kan verder worden afgeleid dat de oorspronkelijke topografie meer gevarieerd was en dat de langdurige landbouwactiviteiten de oppervlakte van de betrokken percelen sterk hebben genivelleerd.
- vooral in de sleuf die het korst bij het gebouw was gelegen werd nog veel bouwpuin aangetroffen. Het gaat vooral om kleine blokken verharde mortel en beton, wat fragmenten van houten bekisting, verroeste nagels en andere rommel, meestal sterk gefragmenteerd. We kunnen ons voorstellen dat, na de afwerking van het gebouw, het resterende bouwpuin gebrekkig werd opgeruimd en dat het terrein werd genivelleerd en ingezaaid met gras omdat het voor landbouw minder geschikt was geworden. Zoals vorig jaar, werden plaatselijk, in plan en in profiel, donkere vlekken aangetroffen die vooral afkomstig lijken te zijn van hoeveelheden grond die onder druk van zware machines in zekere mate werden blootgesteld aan reductieverschijnselen en die, in tegenstelling tot de vaststellingen van vorig jaar, ook uitgespreid over het terrein werden aangetroffen

7. Besluit

Zoals vorig jaar reeds werd vastgesteld blijkt de ondergrond op het onderzochte perceel nagenoeg intact te zijn en zijn er geen archeologische sporen of vondstmateriaal van wetenschappelijke waarde aanwezig. Wel is er plaatselijk heel wat recent bouwpuin aanwezig in de bovenste lagen en vooral vlak onder het oppervlak. Vandaar dat het perceel, in afwachting van de uitbreiding van de campus, niet meer voor landbouwdoeleinden werd gebruikt.

Gezien de excellente mogelijkheden voor een vlotte organisatie van de archeologische *fieldschool* op de betrokken terreinen hopen we volgend jaar over vergelijkbare faciliteiten te kunnen beschikken, mogelijk op een belendend perceel, als het huidige perceel intussen werd bebouwd. We hebben, op basis van onze positieve ervaringen en van het enthousiasme van de studenten, in elk geval de intentie om dit opleidingsonderdeel verder te organiseren in het kader van de bacheloropleiding van studenten Archeologie van de KU Leuven.

Fig. 21: Het terrein op zaterdagmiddag 28 april 2012. De sleuven zijn terug gedicht en het terrein genivelleerd.